

تبیین مفهوم مرز در فضای سیاسی - مجازی ایران

مرجان بدیعی ازندهای^۱، میثم احمدی فیروزجائی^۲ و سلمان انصاری زاده^۳

چکیده

پدیده اینترنت و فضای مجازی به عنوان یکی از برآیندهای جهانی شدن در نیمه دوم قرن بیستم، سبب تأثیر در مفاهیم پایه‌ای جغرافیای سیاسی همچون مفهوم ملت، حکومت، مرز، حاکمیت و بسیاری از مفاهیم دیگر شده است. با توجه به شکل‌گیری فضای مجازی، ضرورت پژوهش و تبیینی نو از مفهوم مرز در فضای سیاسی - مجازی برای سازگاری با شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی عصر جدید به وجود آمده است. در چنین فضایی که با عنوان فضای سایبر توصیف می‌شود، مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسانها از طریق کامپیوتر و مسائل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی شکل می‌گیرد. این مقاله با روش توصیفی و تحلیلی به تحلیل مفهوم مرز در فضای سیاسی - مجازی ایران پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند در عصر گسترش تکنولوژی ارتباطات، مرزهای جغرافیایی اهمیت خود را از دست نداده است بلکه، کارکردهای جدیدی نیز برعهده گرفته است. به طوری که حتی کنترل‌های مرزی امروزه در فضای مجازی به صورت فیلترینگ، کدهای مخابراتی، کارتهای اعتباری و کدهای اینترنتی اعمال می‌شود و کاربران ایرانی استفاده‌کننده از فضای اینترنت همواره در بین ده کشور پرکاربرد از فضای اینترنت بوده‌اند. این نکته، مستلزم به‌کارگیری سیاست‌های مناسب بوسیله دولتمردان برای کنترل مسائل مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است.

کلیدواژگان: مرز، فضای مجازی، جهانی شدن، حاکمیت ملی ایران.

۱. استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

۲. کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران

مقدمه

انسان‌ها برای مشخص ساختن پیرامون فعالیت خود، آن گونه که با گستره فعالیت همسایه تداخل پیدا نکند، ناچار به تعیین قراردادی در بخش پایانی و پیرامونی محیط زیست یا قلمرو خود است. گونه گسترش یافته این مفهوم خط پیرامونی است که بخش پایانی گستره فعالیت یک ملت را مشخص می‌سازد و جنبه سیاسی پیدا می‌کند. این خط که دو کشور را از هم جدا می‌کند مرز خوانده می‌شود (مجتهدزاده، ۱۳۸۱: ۴۰). مفهوم مرز به شکل و تعریف امروزی به معاهده صلح و سفالیا در سال ۱۶۴۸ برمی‌گردد. بدین ترتیب، منطقه سرحد که گستره وسیعی را در بر می‌گرفت، جای خودش را به مرز داد. مرزهای سیاسی مهمترین عامل تشخیص و جدایی یک واحد متشکل سیاسی از واحدهای دیگر است. در حقیقت مرزها خطوطی هستند که حدود بیرونی قلمرو سرزمین تحت حاکمیت یک دولت ملی را مشخص می‌کند (حافظنیا، ۱۳۸۵: ۶۹ و Dikshit, 1995: 54) و مطابق قواعد خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا یا نشر افکار مانع ایجاد می‌کند (زرقانی، ۱۳۸۶: ۱۱۶ و محمدپور و همکاران، ۱۳۸۴: ۴۶). در ضمن وجود همین خطوط است که وحدت سیاسی را در یک سرزمین که ممکن است فاقد هر گونه وحدت طبیعی یا انسانی باشد ممکن می‌سازد (میرحیدر، ۱۳۸۵: ۱۶۱).

در عصر حاضر، که فرآیندهای جهانی شدن، حیات اجتماعی ما را با تغییر و تحولات زیادی مواجه کرده است، فضای جغرافیایی کشورها از طریق شبکه اینترنت به شدت متداخل شده و فواصل دور، بسیار نزدیک و در جوار یکدیگر قرار گرفته است. در فرایند جهانی شدن مفهوم فاصله از حالت مکانی و زمانی خارج شده و ماهیت عملکردی به خود می‌گیرد. در حقیقت جهان به دوره جدیدی از نظام فرهنگی - اجتماعی وارد می‌شود که آن را جامعه اطلاعاتی می‌نامند (پیشگاهی فرد، ۱۳۸۰: ۶۷). در این حالت، افراد به ویژه دسترسی بسیار راحتی به مصالح هویتی دارند که از طریق رسانه‌ها عرضه می‌شود (محمدی، ۱۳۸۵: ۸۵). این شبکه جهانی، فرصت‌ها و امکانات زیادی برای حکومت‌ها و ملت‌ها فراهم ساخته است، اما نگرانی‌های فرایند‌های نیز در حفظ ارزش‌های حیاتی و امنیت ملی به وجود آورده است. در یک بررسی، مهم‌ترین تأثیرات منفی اینترنت در زمینه توزیع موارد ضد اخلاقی، تبلیغات نژادپرستی، تبلیغات ضد مذهبی، تشدید جریان یک‌سویه اطلاعات و یکسان‌سازی فرهنگی ذکر شده است (عراقچی،

۱۳۷۷: ۶۴). همچنین، در این زمینه می‌توان به بحث هکرها^۱ اشاره کرد که اطلاعات محرمانه و امنیتی کشورهای دیگر را مورد حمله قرار می‌دهند و در جنبه‌های مختلف سیاسی مورد استفاده حکومت‌ها و گروه‌های مختلف در جهت رسیدن به اهداف خودشان است (جان‌پرور، ۱۳۸۷: ۱۰۰). از منظر امنیت ملی می‌توان گفت که در شرایط حاضر، دولت‌ها و ملت‌ها با زنجیره‌ای از تهدیدات نامشخص در محیط‌های مجازی مواجه‌اند که امنیت آن‌ها را به چالش کشیده‌اند و ابزارهای سنتی تأمین‌کننده امنیت ملی، دیگر توان مقابله با آن‌ها را ندارند. بنابراین، ضرورت حفاظت اطلاعات و ایجاد مرزهای مجازی به شدت احساس می‌شود. اگر چه در وهله اول به نظر می‌رسد که مرزبندی و تعیین حدود در فضای مجازی با آزادی گردش اطلاعات در عصر جهانی‌شدن در تناقض است اما نگاه واقع‌بینانه به آن، وجود مرزهای مجازی را ضرورتی انکارناپذیر برای برقراری امنیت شبکه و آزادی جریان اطلاعات تشخیص می‌دهد (ویسی، ۱۳۸۸: ۳۱). در این شرایط مرزهای جغرافیایی همچون گذشته تنها به کنترل کالا، انسان، اندیشه و حفظ استقلال کامل دولت - ملت‌ها نمی‌پردازد. بلکه، ضمن حفظ ویژگی‌های گذشته خود، کارکردهای جدیدی را در عصر جهانی‌شدن متأثر از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات برعهده گرفته است که با کارکردهای اولیه خود متفاوت است. این امر نیاز به تبیینی نو از تغییرات در مفهوم و ماهیت عناصر تشکیل‌دهنده «مرز» به ویژه مرزهای سیاسی - مجازی واحد جغرافیایی کشورمان، به منظور سازگاری با شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی عصر جدید به وجود آورده است.

چارچوب نظری تحقیق

۱. دیدگاه‌های موجود در زمینه مفاهیم جغرافیای سیاسی در عصر جهانی‌شدن

هلد و مک‌گرو، نظریه‌پردازان جهانی‌شدن را به سه دسته تقسیم کرده‌اند. گروه اول جهان‌گرایان افراطی قرار دارند که معتقد به پایان الگوهای سنتی ژئوپلیتیک هستند و هیچ نقش و جایگاهی برای بازیگران ژئوپلیتیک سنتی همانند حکومتها و ملتها در عصر جهانی‌شدن لحاظ نمی‌کنند. از پیروان این دسته گیه‌نو، کینجی اوهمای، ابراین، پل ویرلو، فوکویاما، هانگتینگتون و ریچارد فالک را می‌توان نام برد که اغلب از پایان دولت - ملتها و مرگ جغرافیا سخن می‌گویند و عقیده دارند که ژئوپلیتیک

مربوط به دوران سرزمینی است و ظهور جهانی شدن باعث از بین رفتن آنها شده است (اتواتیل و دیگران، ۱۳۸۰: ۲۶۵، مومنی‌راد، ۹۸ و ۵۹: 1995: Glick). بدین ترتیب در عصر جهانی شدن نقش دولت‌ها از حالت دستور و کنترل خارج می‌شود. چرا که واحدهای فضایی جدید شکل می‌گیرد که کینچی اوهمای آن واحد را منطقه - کشور می‌نامد. حاکمیت ملی در حال ضعیف شدن هستند. به این معنا که یک حاکمیت برای اعمال حاکمیت خود باید ملاحظات بین‌المللی را در نظر بگیرد، و جنبه‌هایی نظیر حقوق بشر و افکار عمومی و جهانی و یا وابستگی‌های اقتصادی را باید لحاظ کند (Ohmae, 1995: 82). گروه دوم واقع‌گرایان نام دارند که در واقع نقطه مقابل جهان‌گرایان افراطی هستند و معتقدند که در عصر جهانی شدن نه تنها از اهمیت دولت - ملت‌ها کاسته نشده است بلکه بر اهمیت آنها نیز افزوده شده است. از طرفداران این نظریه می‌توان به گیلپین، جونز، کراسنر، تامپسون، وایس و والتر نام برد. از دیدگاه این گروه چهار مقوله ملت، سرزمین، تاریخ در گذشته مقدس بوده و همچنان مقدس باقی خواهد ماند (هلد و مک گرو، ۱۳۸۲: ۱۶ و مویر، ۱۳۷۹: ۱۵۸). هلد و مک گرو بر این باورند که در دولت - ملت‌ها در عصر ارتباطات قدرت‌های زنده و پویا هستند که جهانی شدن تأثیری بر تضعیف آنان ندارد (شولت، ۱۳۸۳: ۳۲ و McGrew, 2000: 130 and Held, 1999: 3). والتر نیز معتقد است که قرن بیستم قرن دولت - ملت‌ها بوده و قرن بیست‌ویکم نیز چنین خواهد بود (سلیمی، ۱۳۸۴: ۱۳۰). گروه سوم تحول‌گرایان نام دارند. آنها بر این باورند که فرایند جهانی شدن به معنای اضمحلال حکومت‌ها نیست بلکه کارکرد جدیدی را به آن می‌افزاید. همچنین پدیده‌های سیاسی مانند ملت، حاکمیت، هویت، قلمرو سرزمینی، اقلیت، بوم و ... از بین نخواهد رفت، بلکه کارکرد و مفهوم آن تحول خواهد یافت. از نظریه‌پردازان این طیف می‌توان به افرادی چون کاستلز، دیوید هلد، آنتونی مک گرو، جیمز روزنا، جوزف نای و رابرت کوهن نام برد. برجسته‌ترین جغرافیدانان سیاسی نیز در این طیف قرار دارند و این شاید به خاطر حس تعصب آنها نسبت به مفاهیم دولت - ملت، ژئوپلیتیک، حکومت، حاکمیت، سرزمین و مرز است که در مقابل ادعاهای جهان‌گرایان افراطی ایستاده‌اند و با آنها مقابله می‌کنند. از جمله جغرافیدانان سیاسی که در این گروه قرار دارند می‌توان به اتوا، اگینو، کوربرویچ، دالبی، اسلیتر، تیلور نام برد. اتوا معتقد است سرزمین‌سازی در آینده نیز تداوم خواهد یافت. ولی این سرزمین‌زدایی با نوع قبلی آن متفاوت است. این سرزمین‌سازی از دیالکتیک دو تز و آنتی تز یعنی سرزمین‌زدایی و باز سرزمین‌سازی ایجاد شده

است (O Tuathail, 1996: 16)، میرحیدر، ۱۳۸۵: ۱۸ - ۶).

۲. مفهوم و کارکرد مرز در فضای مجازی

واژه فضای سایبر را نخستین بار ویلیام گیسون^۱ نویسنده داستان علمی تخیلی در کتاب نورومنسر^۲ در سال ۱۹۸۴ به کار برد و ونیر آن را در علم ارتباطات بسط داد. ونیر بنیان‌گذار علم سایبرنتیک^۳ اظهار می‌دارد که این واژه را از واژه یونانی کوبرنتس^۴ به معنای سکان‌دار اقتباس کرده است. درباره معنا و مفهوم واژه سایبرنتیک در میان علما تفرقه بسیار است (پیشگاهی فرد و دیگران، ۱۳۸۹: ۶). فضای سایبر در معنا به مجموعه‌ای از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق رایانه و مسائل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می‌شود (هاتف، ۱۳۸۶: ۵۰). کیزا فضای سایبرنتیک را محیطی برساخته از اطلاعات نامرئی تعریف می‌کند، اطلاعاتی که می‌تواند اشکالی متفاوت به خود بگیرد (Kizza, 1998: 131). اما فضای سایبرنتیک مفهومی وسیع‌تر از تعریف کیزا را دربر دارد و به نظر می‌رسد که علاوه بر دامنه‌های متداخل و در عین حال منفک ارتباطات دیجیتال و تکنولوژی‌های اطلاعات - اینترنت و پست الکترونیک، به اضافه تمام زیرمجموعه‌های آن‌ها شامل سرویس تابلو اعلانات^۵، اتاق‌های گپ‌زنی^۶ و غیره، که به نوعی در تعریف مختصر کیزا قرار می‌گیرد، تکنولوژی‌های مرتبط از قبیل واقعیت مجازی، سیستم‌های تصویرسازی دیجیتال، تکنولوژی‌های بیومدیکال جدید، هوش مصنوعی و سیستم‌های محیط دیجیتال را باید افزود (Bell & Kennedy, 2000: 1). ویژگی‌های این جامعه مجازی تعادل در مبادلات، تعدد دیدگاهها، تمرکززدایی، آزادی اطلاعات و ارتباطات، جهانی و فرامرزی بودن، جذابیت و تنوع و دستیابی آسان به آخرین اطلاعات است (وثوقی، ۱۳۸۷: ۶۲ و طارمی، ۱۳۸۷: ۳۳-۲). در نتیجه شاید بتوان تعریف سه‌جزئی زیر را به‌عنوان تعریف نسبتاً جامع و مانع فضای سایبرنتیک پذیرفت:

۱. فضایی روانی-خیالی که در آن افکار مجذوب توهمی رؤیاگونه می‌شود.
۲. دنیای مفهومی تعاملات شبکه‌ای شده بین افراد و آفریده‌های معنوی‌شان و هر چیز همراه

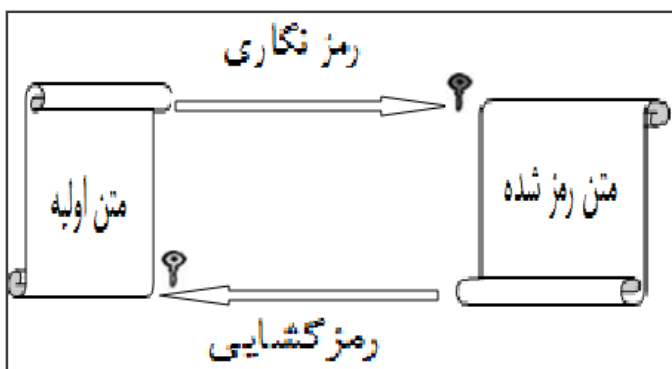
1. William Gibson
2. Neuromancer
3. Cybernetics
4. kubernetes
5. Bulletin Boards Services
6. Chat Room

با چنین شبکه‌ها و تعاملاتی.

۳. حالتی از اندیشه که توسط افراد در ارتباط و به‌وسیلهٔ بازنمایی‌های دیجیتال زبان و تجربهٔ حسی به اشتراک گذاشته می‌شود. افرادی که به‌وسیلهٔ زمان و مکان از یکدیگر جدا، اما با شبکه‌هایی از ابزار فیزیکی دسترسی، به یکدیگر متصلند (Whittle, 1997: 9).

سرزمین، مرز و به تعبیری قلمرو سرزمینی در عصر فضا محفوظ از جریانهای جهانی در حوزه‌های گوناگون نیست. اگر زمانی حکومت‌ها با شدت تمام از قلمرو خویش حفاظت می‌کردند امروزه کنترل غیر سرزمینی در حال ظهورند که برای ایجاد وحدت سرزمینی در کل جهان یا کره زمین و یا حداقل نفوذ در قلمرو سرزمینی در تلاشند. این در حالی است که وحدت سرزمینی حکومت‌ها از طریق پاشنه آشیل آنان با ضعف روبه رو شده و قلمرو مؤثر ملی به وسیله بیابانی از عدم کنترل و فضاهای خالی قدرت حکومت محاصره شده است (میرحیدر و حیدری‌فر، ۱۳۸۵: ۱۹-۱۸). در این شرایط حکومت ملی دیگر تنها قدرت اثرگذار و تعیین‌کننده فضا، زمان و جریان امور نیست. بر این اساس سیمون دالبی ژئوپلیتیسین معروف بر این باور است که تصورات ژئوپلیتیک باید از انگاره‌های سرزمینی، استعمار زدایی^۱ شده و انگاره‌های (جغرافیایی) برگرفته از دانش‌ها و جوامع به عنوان منطقه منحصر به فرد در مطالعات سیاسی به چالش گرفته شود (۴۱). شاید این گفته دالبی سنت شکنی به نظر برسد اما همه علوم از سنت شکنی به مرزهای جدیدی دست یافته‌اند (۴۲). در فضای جدید عناصری چون سیاست رسانه‌ای^۲ و فضای مجازی سیاسی^۳ کنشگران غیردولتی^۴ و قدرت نرم^۵ مورد مطالعه قرار می‌گیرد (کاویانی راد، ۱۳۸۳: ۶۸۷). مهمترین کارکردهای جدیدی که به مفهوم مرز در عصر جهانی شدن افزوده شده است می‌توان به موارد فوق اشاره کرد: ۱. فیلترها؛ ۲. کدهای مخابراتی؛ ۳. کارت‌های اعتباری؛ ۴. کدهای اینترنتی و ۵. رمزگذاری.

1. Decolonized
2. Media Politic
3. Cyber Politic
4. Noon Politic
5. Soft Power

شکل ۱: نحوه رمزنگاری و رمزگشایی

منبع: صدوقی، ۱۳۸۰: ۱۶۵

روش تحقیق

با توجه به ماهیت نظری تحقیق، این پژوهش به شیوه توصیفی - تحلیلی انجام شده است و برای گردآوری و فیش برداری آن از اطلاعات کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

فضای مجازی در ایران

پیشینه حضور اینترنت در ایران به دقت روشن نیست. در سال ۱۳۶۸ پس از افتتاح مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات، بنا بر درخواست اساتید دانشگاه‌ها که در خارج از ایران با پست الکترونیکی آشنا شده بودند، فکر برقراری این ارتباط شکل گرفت. به هر صورت مطابق پیشرفت‌های جهان در زمینه تکنولوژی‌های ارتباطی و اینترنت، ایران هم در این زمینه روبه جلو حرکت کرد. در ایران اولین کامپیوترها توسط صنایع دفاعی وارد شد و مورد استفاده قرار گرفت. در سال ۱۳۷۲ هجری شمسی کشور ایران نیز به شبکه اینترنت پیوست. نخستین رایانه‌ای که در ایران به اینترنت متصل شد مرکز تحقیقات فیزیک نظری در ایران بود. در حال حاضر نیز این مرکز یکی از مراکز خدمات اینترنت در ایران است. مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات، به‌عنوان تنها نهاد ثبت اسامی قلمرو [i.ir] در ایران به رسمیت شناخته می‌شود. این قلمرو مشخصه تعیین شده برای هویت ایران در فضای اینترنت است (<http://fa.wikipedia.org>).

تقسیمات فضای مجازی در ایران عبارتند از:

الف. وبسایت‌های سیاسی

۱. وبسایت‌های رسمی دولتی: وبسایت‌های اطلاع‌رسانی رسمی دولتی مانند وزارت کشور، وزارت امور خارجه، شورای نگهبان و... این نوع اطلاع‌رسانی رسمی، علاوه بر سرعت و دقت و جامعیت در انتشار اخبار و رویدادها، سبب شده است تا به منبعی برای مراجعه خبرگزاری‌ها و روزنت‌ها و مطبوعات تبدیل شود. مثلاً پس از برگزاری انتخابات، اولین نتایج رسمی انتخابات را باید از همین سایت‌ها سراغ گرفت.

۲. وبسایت‌های خبری احزاب سیاسی: امروزه تقریباً تمام احزاب رسمی کشور دارای وبسایت هستند و اطلاع‌رسانی رسمی خود را از طریق اینترنت انجام می‌دهند حتی رسانه‌های دیگر هم از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی اینترنتی احزاب خبرها را دریافت می‌کنند.

۳. سایت‌ها و خبرگزاری‌های منتسب به گروه‌ها و افراد خاص: که رویکرد سیاسی را مهم‌ترین مقوله خبری خود قرار داده‌اند.

۴. وبلاگ‌ها: در شرایط حاضر، یکی از مهم‌ترین کانون‌های توجه و فعالیت جوانان در اینترنت، وبلاگ است. وبلاگ نویسی فارسی در سال‌های اخیر رشد بسیار زیادی در ایران داشته به گونه‌ای که در سال ۱۳۸۴ آمار وبلاگ‌نویسان در ایران در رتبه چهارم جهانی قرار داشته است. در حال حاضر وبلاگ‌های فارسی رتبه دهم جهان را دارا هستند.

ب. سایت‌های نهادها و سازمان‌ها

تقریباً تمامی سازمان‌ها و نهادهای کوچک و بزرگ در ایران سایت‌های مخصوص به خود دارند که این موارد شامل تمامی وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های خصوصی و دولتی، دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و نظامی، استانداری و شهرداری‌ها، مدارس، مراکز خبرگزاری و رسانه‌ها و... هستند که از مهم‌ترین انواع و کاربران فضای مجازی در ایران محسوب می‌شوند.

ج. شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی، اجتماعات مجازی موجود در فضای سایبر هستند. شکل‌گیری این شبکه‌ها از طریق گروه‌های ایمیلی، وبلاگ‌ها، چت‌روم‌ها، فروم‌ها، و سایت‌های دوست‌یابی نظیر اورکات و قزاق امکان‌پذیر است. کشورهای غربی و به‌خصوص امریکا از شبکه‌های اجتماعی برای اهداف مغرضانه خود برعلیه ایران استفاده می‌کند. برخی از این شبکه‌های اجتماعی شامل وبلاگ‌ها، فیس بوک، توئیتر، یوتیوب، پادکست، فرندفید و بالاترین هستند (مور، ۱۱۰-۹۰).

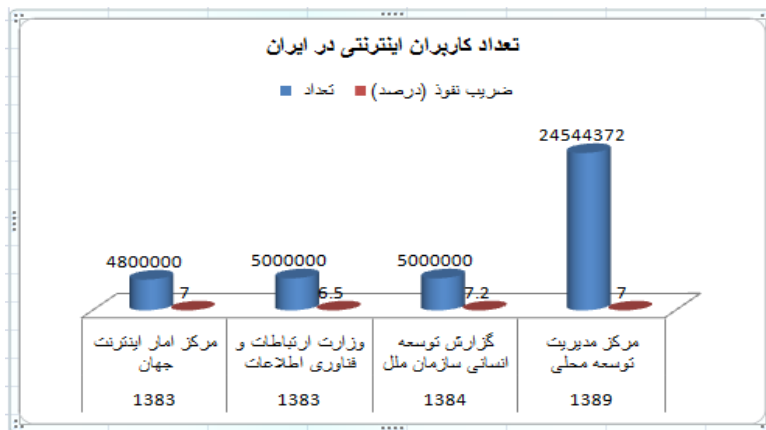
جدول ۱: آمار بیست کشور برتر در زمینه کاربران اینترنتی

ردیف	نام کشور	جمعیت در سال ۲۰۰۹	درصد کاربران	نرخ رشد از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۹ (درصد)	کاربران نسبت جهانی (درصد)
۱	چین	۱/۳۳۸/۶۱۲/۹۶۸	۲۶/۹	۱/۰۰۵/۰	۲۰/۸
۲	ایالات متحده	۳۰۷/۲۱۲/۱۲۳	۷۴/۱	۱۲۸/۸	۱۳/۱
۳	ژاپن	۱۲۷/۰۷۸/۶۷۹	۷۵/۵	۱۰۳/۹	۵/۵
۴	هند	۱/۱۵۶/۸۹۷/۷۶۶	۷	۱/۵۲۰/۰	۴/۷
۵	برزیل	۱۹۸/۷۳۹/۲۶۹	۳۴	۱/۲۵۰/۲	۳/۹
۶	آلمان	۸۲/۳۲۹/۷۵۸	۶۵/۹	۱۲۶	۳/۱
۷	انگلیس	۶۱/۱۱۳/۲۰۵	۷۶/۴	۲۰۳/۱	۲/۷
۸	روسیه	۱۴۰/۰۴۱/۲۴۷	۳۲/۳	۱/۳۵۹/۷	۲/۶
۹	فرانسه	۶۲/۱۵۰/۸۷۵	۶۹/۳	۴۰۷/۱	۲/۵
۱۰	کره جنوبی	۴۸/۵۰۸/۹۷۲	۷۷/۳	۹۶/۸	۲/۲
۱۱	ایران	۶۶/۴۲۹/۲۸۴	۴۸/۵	۱۲/۸۸۰/۰	۱/۹
۱۲	ایتالیا	۵۸/۱۲۶/۲۱۲	۵۱/۷	۱۲۷/۵	۱/۷
۱۳	اندونزی	۲۴۰/۳۷۱/۵۲۲	۱۲/۵	۱/۴۰۰/۰	۱/۷
۱۴	اسپانیا	۴۰/۵۲۵/۰۰۲	۷۱/۸	۴۴۰/۰	۱/۷
۱۵	مکزیک	۱۱۱/۲۱۱/۷۸۹	۲۴/۸	۹۱۷/۵	۱/۶
۱۶	ترکیه	۷۶/۸۰۵/۵۲۴	۳۴/۵	۱/۲۲۵/۰	۱/۵
۱۷	کانادا	۳۳/۴۸۷/۲۰۸	۴۷/۹	۹۷/۵	۱/۴
۱۸	فلیپین	۹۷/۹۷۶/۶۰۳	۲۴/۵	۱/۰۰۱/۰	۱/۴
۱۹	ویتنام	۸۸/۵۷۶/۷۵۸	۲۴/۸	۱۰/۸۸۱/۶	۱/۳
۲۰	لهستان	۳۸/۴۲۸/۹۱۹	۵۲/۰	۶۱۵/۰	۱/۲
۲۱	جمع بیست کشور برتر	۴/۳۷۴/۵۷۷/۵۸۳	۳۰/۳	۳۵۹/۹	۷۶/۴
۲۲	سایر کشورها	۲/۳۹۳/۲۲۷/۶۲۵	۱۷/۱	۴۶۱/۵	۲۳/۶
۲۳	مجموع جهانی	۶/۷۶۷/۸۰۵/۲۰۸	۲۵/۶	۳۸۰/۳	۱۰۰

(World Internet User Statistics, 2009 and www.internetworldstats.com)

انواع کاربران در فضای مجازی ایران

ضریب نفوذ اینترنت یکی از بنیادی‌ترین شاخص‌هایی است که نشان می‌دهد یک کشور تا چه حد به اینترنت دسترسی دارد، براین اساس سرشماری کاربران اینترنت یکی از راه‌های تعیین ضریب نفوذ اینترنت به شمار می‌رود. در حالت کلی کاربر اینترنت به فردی گفته می‌شود که به شبکه جهانی اینترنت به اموری مانند جستجو، مطالعه، آموزش، سرگرمی و هر منظور دیگر متصل شود، اما تعریف کاربر از نگاه هر کشوری متفاوت است. با وجود این تعاریف می‌توان یک تعریف کلی برای کاربر اینترنت ارائه داد و آن این است که کاربر اینترنت به کسی گفته می‌شود که در یک سال گذشته به هر نحو و روش و با هر مدتی به اینترنت وصل شده و از خدمات آن استفاده کرده باشد. در نتیجه، کاربر اینترنت فردی است که طی ۱۲ ماه گذشته با اتصال به شبکه اینترنت از یکی از خدمات اینترنتی استفاده کرده باشد.

شکل ۲: تعداد کاربران اینترنتی در ایران

(<http://www.tct.ir/payam/fa>)

با وجودی که چندسالی است علاوه بر اینترنت دایال‌آپ، اینترنت ADSL در کشور راه‌اندازی شده و نیز هم‌اکنون اینترنت بر بستر وایمکس به صورت بی‌سیم نیز قابل ارائه است. براساس گزارش متما بیشترین کاربران اینترنت در کشور مشترکین GPRS هستند که از طریق موبایل به اینترنت وصل می‌شوند و تعداد آنها ۱۰ میلیون و ۱۲۹ هزار نفر و ۸۶۵ نفر اعلام شده که بیش از ۴۱ درصد کاربران اینترنت را تشکیل می‌دهند. این در حالی است که طبق این آمار ۷ میلیون و

۱۶۷ هزار و ۷۱۳ نفر در کشور از طریق تلفن و با کارت اینترنتی (دایل آپ) از اینترنت استفاده می‌کنند که ۲۹ درصد کاربران را تشکیل می‌دهند، البته آمار مرکز متمرکز در مورد کاربران دایل آپ تا انتهای سال ۱۳۸۸ محاسبه شده است. در همین حال تعداد کاربران اینترنت پرسرعت با سیم (ADSL) نیز یک میلیون و ۴۰۶ هزار نفر، کاربران اینترنت وایمکس ۱۵۴ هزار و ۳۶۷ نفر و میزان اتصال از طریق فیبر نوری نیز پنج میلیون و ۶۹۶ هزار اتصال اعلام شده است (<http://www.tct.ir/payam/fa>). ایران از نظر سرعت اینترنت رتبه ۱۷۶ از ۱۸۵ کشور جهان را دارد. ایران از نظر ضریب نفوذ اینترنت نیز رتبه هفتم منطقه را دارد و از نظر قیمت نیز مردم ایرانی ۱۱ برابر مردم ترکیه برای اینترنت هزینه می‌دهند. در یک دسته‌بندی کلی می‌توان کاربران فضای مجازی در ایران را به گروه‌های زیر تقسیم‌بندی کرد:

۱. **مخالفان (اپوزیسیون اینترنتی):** تشکیل گروه‌های سیاسی بر روی اینترنت، یعنی گروه‌هایی که یا به ظاهر وابسته به نهاد یا گروه سیاسی خاص نیستند، یا این موضوع را پنهان کرده‌اند، از روش‌های دیگر فعالیت بر ضد نظام اسلامی محسوب می‌شود. برخی از روزنت‌های برجسته وابسته به این گروه‌ها، دارای گرایش‌های آشکار ضد نظام بوده و مجموعه‌ای از فعالیت‌های تخریب‌گرایانه علیه سیستم سیاسی ایران را هدایت و راهبری می‌کنند، همچنین بخش اعظم گروه‌های اپوزیسیون مقیم خارج را به دلیل فقدان هر گونه ابزار ارتباطی برای برقراری ارتباط با مردم ایران، از اینترنت به عنوان مهم‌ترین وسیله ارتباط با داخل ایران استفاده می‌کنند. شاید بتوان گفت این گروه‌ها بدون چنین فناوری ارتباطی قادر به ادامه فعالیت خود نیستند. البته خود این گروه‌ها اذعان دارند که «مبارزاتمان را در حوزه کامپیوترهایمان محدود نکنیم، وب سایت‌ها هدف نیستند بلکه تنها وسیله‌ای هستند برای پیش بردن هدفی مشخص» (ضیایی‌پرور، ۱۳۸۶: ۴۶).

۲. **جاسوسان:** جاسوسی اینترنتی، عموماً به صورت کسب اطلاعات از طریق برنامه‌هایی معرفی می‌شود که از راه نصب نرم‌افزارها و یا حین گردش افراد در محیط وب وارد کامپیوتر شخصی آنها شده و تا زمانی که کاربر به شبکه جهانی وصل است، اطلاعاتی را که روی هارد دیسک او ذخیره شده است، برای پایگاه‌های مطلوب خویش می‌فرستند. اما این فقط یکی از انواع جاسوسی الکترونیکی است (ضیایی‌پرور: ۱۳۸۶: ۵۷). در تحقیقی که از یک میلیون رایانه در

سطح جهان به عمل آمد، مشخص شد که ۳۰ میلیون برنامه جاسوسی^۱ در آنها به کار رفته است. با این وصف می‌توان گفت در هر رایانه حداقل ۳۰ نرم‌افزار جاسوسی وجود دارد که کلیه اطلاعات لازم را به مراکزی که آنها را طراحی کرده‌اند، ارسال می‌کند (خبرنگار، ۲۷). جاسوسان اینترنتی در حال حاضر از مهم‌ترین کاربران فضای مجازی ایران محسوب می‌شوند. که برای مقاصد خاص اقدام به جاسوسی از طریق اینترنت و فضای مجازی می‌پردازند.

۳. فرقه‌گرایان (فرقه‌گرایی اینترنتی): ترویج فرقه‌گرایی و حمایت از اقلیت‌های مذهبی در ایران یکی دیگر از روش‌ها در بهره‌گیری از توانایی اینترنت برای پیشبرد اهداف کشورهای متعارض با ایران است. مؤسسه مطالعاتی و پژوهشی امریکن اینترنت‌رایز (معروف به نو محافظه‌کاران امریکایی و اتاق تولید فکر و طراح مطالعات وسیع درباره شیوه‌های براندازی و انقلاب‌های رنگی) با برگزاری نشست با عنوان «ایران ناشناخته طرحی برای فدرالیسم» به صورت ویژه به بررسی چگونگی سامان‌دهی تحریکات قومی و ناآرامی در مناطق مرزی ایران، پرداخته است. در این نشست که توسط میکِل لدین، مسئول میز ایران و راهبرد روند براندازی جمهوری اسلامی در هیات حاکمه امریکا اداره می‌شد، گفته شد: آمریکایی‌ها در کارآمدی راهبردهای خود در حوزه‌های دیپلماسی و نظامی علیه ایران تردید دارند و برآوردهای مرکز مطالعاتی استراتژیک این کشور نیز مؤید این مطلب است، لذا تنها گزینه مؤثر در مواجهه با ایران را تمرکز روی اختلافات قومی و مذهبی و طرح مطالبات قومی تشخیص داده‌اند. برخی از وبلاگ‌ها و وبسایت‌های مربوط به فرقه‌گرایان که به زبان فارسی در اینترنت فعال بوده و از سوی امریکا و انگلستان به صورت آشکار و پنهان حمایت می‌شود در جدول شماره ۱ آمده است (همان: ۶۳).

جدول ۲: وبسایت‌های مربوط به فرقه‌گرایان در ایران

ردیف	نام سایت یا وبلاگ	آدرس اینترنتی	کشور	فرقه	موضوع و هدف	توضیحات
1	آریایی مرتزین نژاد	http://iransbm.blogfa.com	ایران	بلک متال مثال	ترویج نژادپرستی ایرانی	انجمن نژاد پرستان بلک متال
2	Dim den	http://mamaldevil666.blogfa.com	ایران	شیطان پرستی	ترویج شیطان پرستی	جنبش شیطان پرستان ایران
3	بلک متال بارزوم black metal barium	http://iranburzum.blogfa.com	ایران	شیطان پرستی	ترویج شیطان پرستی	جنبش شیطان پرستان ایران
4	death metal	http://zoimat.blogfa.com	ایران	شیطان پرستی	ترویج شیطان پرستی	جنبش شیطان پرستان ایران
5	آریایسم	http://aryanism/mihanblogfa.com	ایران	آریایسم	ترویج نژادپرستی ایرانی	جنبش آریایسم
6	هخامنش	http://hakhamanesh.cbj.net	ایران	هخامنش	ترویج نژادپرستی ایرانی	
7	حزب نازی ایران	http://irannaziparty/blogspirit.com	ایران	نازیسم ایرانی	ترویج نازیسم	حزب نازی ایران
8	حزب نازی ایران	http://iranianhitler.blogfa.com	ایران	نازیسم ایرانی	ترویج نازیسم	بلانکا این سایت رو مسدود کرده است

ضیایی پرور، ۱۳۸۷: ۶۳-۶۵.

۴. تروریست‌ها: بدون شک یکی از پیچیده‌ترین ابزاری که تا کنون از آن برای اهداف تروریستی بهره برده شده است، اینترنت است و به سیستم‌های رایانه‌ای به عنوان یک هدف ارزشمند توجه دارند (جلالی فراهانی، ۱۳۸۵: ۹۳). تنها در دنیای اینترنت است که تروریست‌ها می‌توانند با هزاران نام مجازی و بدون این که ردی از خود برجای گذارند، به پراکندن خشونت و علاقه‌مندی‌های خود در این موضوع پردازند. بخشی از این فعالیتها آشکار و با اهداف خشونت طلبانه، تروریستی و ضد دموکراتیک آنهاست. تروریسم سایبری به اقدامات خشونت‌آمیز سایبری از سوی گروهی با ویژگی‌های خاص اطلاق می‌شود که به اهداف مشخص تعرض می‌کنند (وارن و هاجینسون، ۱۳۸۲: ۳۵-۲۲). امروزه مجرمان بین‌المللی به راحتی از برنامه‌های بازی رایانه‌ای، کارتون، چت‌روم و همانند آن برای نفوذ استفاده می‌کنند. البته بهره‌بردن از انواع ویروس‌ها، کرم‌ها و برنامه‌های ضد خدماتی و نرم‌افزارهای پیشرفته کشف کلمات عبور نیز همچنان فراوان است (خبرنگار، ۱۳۸۲: ۲۷).

۵. کاربران عادی: به همه کسانی که دلایل مختلف همچون استفاده از مطالب علمی (دانلود کتاب، مقاله)، مطالعه روزنامه‌ها و مجلات گوناگون، استفاده از پست الکترونیکی و غیره از

فضای مجاز و اینترنت استفاده می‌کنند.

انواع تهدیدات در فضای سیاسی مجازی ایران

تهدید، مفهومی نسبی و ذهنی است و درک آن به مؤلفه‌های گوناگونی بستگی دارد. تهدید در مفهوم گذشته آن دارای ویژگی‌های مشخصی بود. اما در جهان امروز و در عصر جهانی شدن، به واسطه همبسته و پیوسته بودن متن و زمینه، مفاهیم نیز دستخوش تغییر و تحول شده‌اند. در شرایط نوین ویژگی تهدیدات به شرح زیر است:

۱. اکثر تهدیدات دولت محور نیستند (این قبیل مخاطرات از عوامل و بازیگران فراملی یا فراملی نشأت می‌گیرد).

۲. این چالش‌ها، فضای جغرافیایی خاصی ندارند و تهدیدات متنوع، چندسویه و چندجهتی است و در سه سطح جهانی، منطقه و محلی قابل بررسی است.

۳. این تهدیدات را نمی‌توان تنها با اتکا به سیاست‌های دفاعی سنتی مدیریت کرد و مدیریت موثر مستلزم طیفی از رهیافت‌های غیرنظامی است (<http://farinsoft.com>). همچنین فناوری اینترنت یکی از مهمترین ابزارهای قرن بیست و یکم برای اجرای پروژه‌های تغییر حکومت‌ها یا هر گونه تهدیدات دیگر علیه منافع ملی در کشورها محسوب می‌شود. جاسوسی اینترنتی، تشکیل اجتماعات مجازی، نافرمانی مدنی، دموکراسی دیجیتالی، افکار سازی از طریق اینترنت، فرقه گرایی از طریق اینترنت، اپوزیسیون اینترنتی، نفوذ و خرابکاری اینترنتی، مبارزه با کنترل خبری حکومت‌ها از طریق اینترنت و کسب اطلاعات از سیستم‌های اجتماعی و سیاسی از طریق اینترنت، برخی از راهکارها و تکنیک‌هایی هستند که در این زمینه به کار گرفته شده‌اند. در ادامه به برخی از مهمترین تهدیدات فضای مجازی ایران پرداخته می‌شود (ضیایی‌پرور، ۱۳۸۶: ۴۱). تهدیدات فضای مجازی ایران را به چهار دسته کلی می‌توان تقسیم کرد:

الف. هکرها و مسدودسازی سایت‌های ایرانی: به برنامه‌نویسان و کاربرانی که می‌توانند به صورت غیرمجاز با استفاده از خطاهای نرم‌افزاری و یا انسانی به سیستم‌های رایانه‌ای نفوذ کنند، هکر می‌گویند (حسن‌بیگی، ۱۳۸۳: ۲۱). هکرها و نفوذ گرهای رایانه‌ای همواره از تهدیدکنندگان فضای مجازی و سایت‌های ایرانیان محسوب می‌شوند. همچنین به دلیل قرار داشتن اکثریت

قریب به اتفاق سایت‌های ایرانی بر روی سرورهای مستقر در امریکا، این وب سایت‌ها بسیار آسیب‌پذیر بوده و در هر زمانی که امریکا اراده کرده توانسته این وب سایت‌ها را به بهانه‌های مختلف مسدود کند. کارهایی که هکرها انجام می‌دهند، معمولاً از روی بدخواهی نیست. انگیزه بیشتر هکرها برای این کار تمایل شدید به یادگیری نحوه کار سیستم رایانه، یافتن راهی برای ورود مخفیانه به آنها و پیدا کردن سوراخ‌های امنیتی این سیستم‌هاست. کرکرها، هکرهای بدخواه هستند. آنها به سیستم‌ها رخنه می‌کنند تا خرابکاری کنند، ویروس‌ها و کرم‌های رایانه‌ای را منتشر کنند و فایل‌ها را پاک کنند (www.itiran.com). مسدود کردن سایت‌های خبرگزاری ایسنا، مسابقه هلوکاست، روزنامه همشهری، انصار حزب‌الله، مقاومت لبنان و ده‌ها سایت دیگر ایرانی و نیز ایجاد محدودیت‌های مختلف برای وب‌سایت‌های با دامنه ایرانی ir از این جمله است. البته از سوی دیگر ایرانی‌ها نیز توانسته‌اند به برخی از سایت‌های امریکایی و یا اسرائیلی نفوذ کنند، چرا که ایرانی‌ها در مساله هک و نفوذ رایانه‌ای پیشرفت‌های بسیار زیادی کرده‌اند.

ب. تروریست‌ها و گروه‌های افراطی: تروریسم از آن دسته تهدیدات نوینی است که در جهان معاصر بسیار حائز اهمیت است. مسلماً تروریست‌ها از اینترنت برای اهداف خود استفاده می‌کنند. تروریسم سایبری به تاکتیک‌هایی اطلاق می‌شود که با هدف از کار انداختن عملیات زیرساخت‌های بحرانی یک کشور انجام می‌شوند. بنابراین، تروریست‌ها که از راه دور قصد چنین خرابکاری‌هایی را دارند از فناوری اطلاعات و ارتباطات بهره می‌گیرند (حسن‌بیگی، ۱۳۸۴: ۱۵۷). یک نهاد تروریستی اعلام می‌کند که شبکه برق شمال غربی اقیانوس آرام را به مدت شش ساعت قطع خواهد کرد و همین تهدید را هم اجرا می‌کنند. سپس همان گروه اعلام می‌کنند مدارهای اصلی مخابرات بین شرق و غرب ایالات متحده را به مدت نصف روز از کار خواهند انداخت و همین کار را هم علیرغم کوشش‌های متخصصان، انجام می‌دهند. سپس این گروه سیستم هوایی شهر نیویورک را از کار می‌اندازند، مانع پروازها شده و مسیر پروازهای داخلی را منحرف می‌سازند. این نمایانگر توانایی تروریست‌ها برای حمله به زیرساخت‌های حیاتی یک کشور در فضای سایبر است (بیگی، ۱۳۸۴: ۶۳). در حال حاضر این نوع تهدیدات یکی از مهم‌ترین و خطرناک‌ترین تهدیدات برای زیرساخت‌های حیاتی و بحرانی جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند. اخیراً شایعه انتشار ویروس استاکس‌نت در تأسیسات هسته‌ای ایران جز

همین دسته محسوب می‌شوند. بدین ترتیب کشورهای متعارض با جمهوری اسلامی در زمینه چالش‌های هسته‌ای وقتی از راه‌های دیگر مانند تحریم‌ها و تهدید به حمله نظامی نتیجه‌ای حاصل نکردند از طریق حملات سایبری و انتشار ویروس و کرم‌های رایانه‌ای قصد ایجاد تأخیر در روند پیشرفت هسته‌ای را دارند.

ج. جاسوسی اینترنتی: جاسوسی اینترنتی، عموماً به صورت کسب اطلاعات از طریق برنامه‌هایی معرفی می‌شود که از راه نصب نرم‌افزارها و یا حین گردش افراد در محیط وب وارد کامپیوتر شخصی آنها شده و تا زمانی که کاربر به شبکه جهانی وصل است، اطلاعاتی را که روی هارد دیسک او ذخیره شده است برای پایگاه‌های مطلوب خویش می‌فرستند. اما این فقط یکی از انواع جاسوسی الکترونیکی است. در گزارشی که توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تهیه شده در مورد جاسوسی اینترنتی آمده است: جاسوسی سایبری، تهدید برای نظام است. «جاسوسی سایبری همانند جاسوسی سنتی است»، «پیام‌های اینترنتی، پیام از طریق موبایل و ارتباط راه دور» به عنوان نوعی از ابزار جاسوسی هستند. همچنین تأکید شده که «پیام حاوی جاسوسی می‌تواند به شکل صوت، تصویر یا متن در قالب تصویر اصلی، حاوی تصاویر ممنوعه امنیتی ارسال می‌شود. خواه از طریق اینترنت، یا سایر واسطه‌ها، در قالب تصاویر فرعی است که ظاهراً یک تصویر پونوگرافی است، اما همراه آن به واسطه تکنیک‌های نرم‌افزاری، متن جاسوسی ارسال می‌شود». علاوه بر این «پیام‌های جاسوسی متنی هم بیشتر از طریق ایمیل ارسال می‌شود» (همان: ۵۵). همچنین در گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس نیز در باره جاسوسی اینترنت در ایران آمده است: براندازی به عنوان یکی از جرایم اینترنتی محسوب می‌شود. برای براندازی باید فعل و انفعالات فیزیکی صورت بگیرد. براندازی دارای چند بخش و جز است، مقدمات براندازی و هماهنگی آنها از طریق صوتی یا متنی یکی از کارکردهای اینترنت است و راه ارسال پیام حسب نوع آن می‌تواند از طریق ایمیل، پیام کوتاه و... باشد. این گزارش با اشاره به اینکه در باسک اسپانیا، افریقا و بین چین‌ها این روش و این جرم بیشتر استفاده می‌شود، به این نتیجه رسیده که: «در کشورمان نیز ضد انقلاب بعضاً می‌تواند از این روش بهره برد. محتوای پیام می‌تواند رمز گذاری شود که کشف آن خیلی سخت‌تر است» (ضیایی پرور، ۱۳۸۶: ۵۷).

د. سایت‌های غیراخلاقی: اینترنت به دلیل رویکرد آزاد اندیشی در روابط جنسی از سوی برخی

جوامع به خصوص غرب سبب بوجود آمدن انحرافات جنسی و اختلالات جنسی شده است (چئول کیم، ۱۳۸۸: ۱۴۳). این سایت‌ها با اهدافی مانند تروج فحشا و فساد و بر خلاف فرهنگ، سنن و مذهب جامعه ایران قدم برمی‌دارند. وجود این سایت‌ها متعارض با ایدئولوژی و سیاست‌های فرهنگی نظام جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند و همواره از مهم‌ترین تهدیدات فضای مجازی محسوب می‌شوند به این خاطر که فرهنگ و اندیشه‌های متعالی جامعه را مورد هدف قرار داده‌اند.

انواع کنترل‌های مرزی در فضای سیاسی مجازی ایران

الف. فیلترها: فیلتر اینترنتی^۱ یا نرم‌افزار کنترل محتوا^۲ به مفهوم کنترل محتوا در فضای سایبر است که به نرم‌افزارهای کنترل محتوای مورد تقاضای کاربران اطلاق می‌شود. نرم‌افزار کنترل محتوا، ابزاری است که تعیین می‌کند کدام کاربر اجازه مشاهده چه محتوایی را دارد. فیلترینگ می‌تواند در مواردی از قبیل دسترسی افراد به اطلاعات طبقه‌بندی شده در شرکت‌ها، سازمان‌ها، دسترسی غیراخلاقی، دسترسی به مطالبی در زمینه ترویج خشونت، استعمال مواد مخدر، الکل، قمار و...، دسترسی کارمندان یک اداره به اطلاعات یا برنامه‌های غیرضروری در محیط کار، دسترسی به مطالب سیاسی، دینی یا ضد دینی، امنیتی و... قابل استفاده باشد (<http://forum.omegapars.com>).

کشورهای مختلف جهان برای اعمال فیلترینگ در نظام جامع شبکه‌ای و فضای سایبر، سیاست‌های متفاوتی در پیش گرفته و هر یک بنا به ملاحظات خاص، خط قرمزهایی نامشخص را در این فضا اعمال کرده و مکانیسم‌های تعیین شده‌ای برای شهروندان ارائه نمی‌دهند. در رتبه‌بندی DAILYBITS طی سال‌های ۲۰۰۴ میلادی تا ۲۰۰۹ میلادی اعلام شد، نام ده کشور جهانی که از سوی سایت جهان که بیشترین میزان فیلترینگ را اعمال می‌کنند برده شده است که طی آن، کشورهای چین، ایران، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، کوبا، سوریه، کره شمالی، یمن، برمه و پاکستان به ترتیب در مقام‌های اول تا دهم قرار دارند که بنا به دلایل گوناگون، فیلترینگ را بر شهروندان خود اعمال می‌کنند. نکته قابل توجه در اطلاعات ارائه شده این است که در میان ده کشور برتر در اعمال فیلترینگ، شش کشور آن در ردیف کشورهای اسلامی قرار دارند که نشان

1. internet filter
2. content-control

می‌دهد کشورهای اسلامی تهدیدات ناشی از جهانی شدن و مقابله با فضای سایبر را جدی دانسته و ضمن فراهم کردن ابزارهای توسعه اینترنت و رشد جامعه شبکه‌ای و نظام اطلاعاتی در جامعه اسلامی، محدودیت‌های خود را نیز در ورود و خروج اطلاعات اعمال می‌کنند. فیلترینگ اینترنت در ایران عبارت است از اعمال سانسور، محدودیت و نظارت ساختاریافته و هدفدار بر دسترسی به محتوای سایت‌ها و استفاده از سرویس‌های اینترنتی برای کاربران ایرانی. فیلترینگ در ایران بر اساس قوانین مصوب در مجلس شورای اسلامی اعمال می‌شود و طیف گسترده‌ای از سایت‌های اینترنتی، از پورنوگرافی گرفته تا سیاسی، را دربر می‌گیرد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با استناد به قانون حاکم بر رایانه ای دسترس به تاریخچه یا خواننده شده امکان پذیر نمیدانند.

رسیدگی به گزارشات و شکایات: 0111@peyvandha.ir

بودها :: WWW.PEYVANDHA.IR :: بودها

فرهنگی و مذهبی	خبری	خانواده	سرگرمی و علمی	خدمات اینترنتی	شبکه اجتماعی	عمومی
• قرآن	• واحد مرکزی خبر	• ازدواج	• رشد	• سامانه‌های	• پارسی بلاگ	• درگاه ایران
• بیان	• ایرنا	• خانواده سبز	• نشریات ایران	• جسی جو	• بلاگما	• 118
• حوزه علمیه	• فارس	• لغمه	• ایران ویج	• نقشه من	• ایران بلاگ	• سخنجش
• پاسخگوی دینی	• مهر	• دست بخت	• ایران بلوتوث	• ثبت دامنه	• بلاگ استکای	• کتاب اون
• راسخون	• برنا	• کودکان ایران	• نرم افزارهای هنر باز	• صبا میل	• برترین بلاگ	• قیمت‌ها (124)
• انقلاب فرهنگی	• تابناک	• مشاوره	• آرتیو سیما	• میهن میل	• برترین گنگ	• لغت نامه
• گردشگری	• رجا نیوز	• ورزشی	• صدا و موسیقی ایران	• پرداخت الکترونیک	• سرزمین مجازی	• پخاگر
ادامه >	ادامه >	ادامه >	ادامه >	ادامه >	ادامه >	ادامه >

فهرست مضامین محتوای مجرمه | نظارت بر اینترنت در دیگر کشورها

[۱] صفحه بعد از 00 ثانیه بصورت اتوماتیک وارد ادامه بگردد. از موضوعات بالا، ۱ شود.

شکل ۳: فیلترینگ سایت

ب. کدهای مخابراتی: ایران نیز مانند همه کشورهای جهان با گسترش دستگاه تلفن به عنوان شناخته‌شده‌ترین دستگاه مخابراتی مواجه بوده است. بدین ترتیب کدهای خاص مخابراتی که برای ایران در نظر گرفته شد نوعی مرزبندی را ایجاد کرده است که در واقع با شماره مخصوص مخابراتی مربوط به ایران محدود مرزی مشخصی شکل گرفته است.

ج. کارت‌های اعتباری: کارت‌های اعتباری تنها نوع کارت‌های پرداختی هستند که غیر از امر تسهیل دریافت، پرداخت و تسریع در گردش پول از طریق پرداخت الکترونیکی، امنیت خریدار

را بدلیل عدم حمل پول نقد، کاهش ریسک پذیرش پول تقلبی و غیره، وارد مقوله اعتبار شده‌اند. بدین معنا که پول روی کارت اعتباری، از انواع تسهیلاتی است که بانکها به صورت الکترونیکی به مشتریان اعطا می‌نمایند. این نوع کارتها محبوبیت خاصی در کشور آمریکا دارند و عمده کارت‌های صادره در این کشور از این نوع هستند. امروزه در کشور ما نیز بانکها اقدام به صدور انواع کارت کرده‌اند ولی تاکنون کارت اعتباری به شکل رایج آن در جهان، در کشور ما پیاده‌سازی نشده است (<http://novinbank.blogfa.com>). در ایران علی‌رغم پیشرفت در زمینه خدمات بانکداری الکترونیکی و ارائه کارت‌های اعتباری، به دلایلی مانند تحریم‌ها و عدم ارائه سرویس کارت‌های اعتباری توسط شرکت‌های بین‌المللی و همچنین فرسودگی و کهنگی شبکه بانکی کشور، امکان ارائه سرویس مطلوب در داخل وجود ندارد.

د. کدهای اینترنتی: در ایران کدهای اینترنتی معمولاً با دامنه ir شناخته می‌شوند که در پایان همه آدرس‌های الکترونیکی علمی، ملی و پست‌های الکترونیکی خاص ایران آورده می‌شود.

نتیجه‌گیری

مرزها همواره از مهم‌ترین بحث‌های جغرافیای سیاسی محسوب می‌شوند. در عصر جهانی شدن بحث‌های زیادی در مورد از بین رفتن کارکرد مرزها، تغییر و یا کم اهمیت شدن کارکرد مرزها وجود دارد. در حقیقت مفاهیم فضای واقعی در فضای مجازی به به‌طوری دیگر بازنمایی شده است. اگر تروریسم در فضای واقعی و جغرافیایی وجود دارد در فضای مجازی نیز تروریسم مجازی وجود دارد، برخی توزیع موارد خاص در سایت‌ها یا وجود سایت‌های غیراخلاقی، ضد دینی، تبلیغات نژادپرستی و بسیاری از این موارد نشان‌دهنده این است که ایران نیازمند قاعده‌مند نمودن یا تنظیم اینترنت و فضای مجازی است. همانطور که در فضای واقعی با ایجاد مرزها در پی کنترل جریان‌ات هستیم این ضرورت در فضای مجازی هم احساس می‌شود. در این پژوهش مهم‌ترین مبحثی که مطرح شد بحث مربوط به مرزهای مجازی همچون فیلترینگ، کدهای اینترنتی، کدهای مخابراتی، کارت‌های اعتباری و... به عنوان مرزهای مجازی هستند که از آنها به‌عنوان مرزهای الکترونیکی هم می‌توان نام برد. بدین ترتیب، وجود مرزهای الکترونیکی نشان‌دهنده آن است که کارکرد و ماهیت مرز در فضای سیاسی مجازی دچار تغییر شده‌اند. بر

طبق یافته‌ها، فضای مجازی در ایران، گسترش زیادی داشته است و در کنار آن، تهدیدات فضای مجازی نیز به صورت جدی مطرح شده است. مهم‌ترین این تهدیدات شامل جاسوسی، تروریسم، هک کردن و ویروس‌های رایانه‌ای است. در بحث مرزهای مجازی در ایران، بحث "فیلترینگ" اهمیت خاصی دارد. به طوری که ایران در این زمینه جزء کشورهای پیشرو می‌باشد. همچنین توسعه و گسترش کارت‌های اعتباری، و کدهای مخابراتی و اینترنتی و... در کشور، مبین آن است که مفهوم مرز در فضای سیاسی مجازی ایران نیز دچار تحولات کارکردی شده‌اند.

Archive of SID

منابع

۱. اتوتایل، ژناروید؛ دالبی، سیمون و روتلج، پاول (۱۳۸۰)، اندیشه‌های ژئوپلیتیک در قرن بیستم، ترجمه محمدرضا حافظنیا و هاشم نصیری، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی؛
۲. اولسون، دیوید (۱۳۷۷)، رسانه‌ها و نمادها: صورتهای بیان، ارتباط و آموزش، مجوبه مهاجر، انتشارات سروش؛
۳. حسن‌بیگی، ابراهیم (۱۳۸۳)، توسعه ملی دینا، چالش‌های فراروی تهدیدهای متوجه امنیت ملی، فصلنامه اندیشه انقلاب اسلامی، شماره ۹؛
۴. حسن‌بیگی، ابراهیم (۱۳۸۴)، حقوق و امنیت در فضای سایبر، انتشارات مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر؛
۵. پیشگاهی‌فرد، زهرا (۱۳۸۰)، نگرشی ژئوپلیتیکی بر پدیده جهانی شدن (تئوری نظام‌های فضا- منطقه‌ای)، انتشارات دوره عالی جنگ؛
۶. پیشگاهی‌فرد، زهرا؛ انصاری‌زاده، سلمان؛ کرمی، افشین و پرهیز، فریاد (۱۳۸۹)، تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت زنان در ایران (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه تهران) فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۸، شماره ۲؛
۷. جان‌پرور، محسن (۱۳۸۷)، بررسی تحول مفهوم مرز در دوران معاصر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت مدرس؛
۸. جلیلی‌فراهانی، امیرحسین (۱۳۸۵)، تروریسم سایبری، فصلنامه فقه و حقوق، سال سوم، شماره ۱۰؛
۹. حافظنیا، محمدرضا (۱۳۸۵)، اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، انتشارات پاپلی؛
۱۰. زرقانی، سیده‌ادی (۱۳۸۶)، عوامل مؤثر در امنیت مرزی با تأکید بر مرز شرقی ایران و افغانستان، فصلنامه ژئوپلیتیک؛
۱۱. سلیمی، حسین (۱۳۸۴)، نظریه‌های گوناگون درباره جهانی شدن، انتشارات سمت؛
۱۲. شولت، جان آرت، (۱۳۸۳)، جهانی شدن سیاست: روابط بین‌الملل در عصر نوین، ترجمه ابوالقاسم راه‌چمنی و دیگران، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر ایران؛
۱۳. صدوقی، مرادعلی (۱۳۸۰)، تکنولوژی اطلاعاتی و حاکمیت ملی، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی؛
۱۴. طارمی، محمدحسین (۱۳۸۷)، فضای سایبر، آسیب‌ها و مخاطرات، فصلنامه ره‌آورد نور، شماره ۲۲؛
۱۵. عراقچی، عباس (۱۳۷۷)، اینترنت عرصه جدید در تعامل فرهنگ‌ها، مجله سیاست خارجی، سال دوازدهم، شماره تابستان؛

۱۶. کاویانی‌راد، مراد (۱۳۸۳)، امنیت ملی از منظر جغرافیای سیاسی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هفتم، شماره چهارم؛

۱۷. مجتهدزاده، پیروز (۱۳۸۱)، جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران، انتشارات؛

۱۸. محمدپور، علی و دیگران (۱۳۸۴)، نقش تحول کارکرد مرز بر فضای جغرافیایی بخش باجگیران در مرز ایران و ترکمنستان فصلنامه مدرس علوم انسانی سال دهم، شماره ۴؛

۱۹. محمدی، ستار (۱۳۸۵)، مصالح هویت، وبلاگ عصر ارتباطات. www.smtalvar.blogfa.com؛

۲۰. مویر، ریچارد (۱۳۷۹)، دیدگاه‌های نو در جغرافیای سیاسی، ترجمه دره میرحیدر، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح؛

۲۱. میرحیدر، دره (۱۳۸۵)، مبانی جغرافیای سیاسی، تهران، انتشارات سمت؛

۲۲. وارن، ماتو و هاجینسون، ویلیام (۱۳۸۲)، تروریسم شبکه‌ای، ترجمه غلامرضا رفعت‌نژاد، پژوهشکده مطالعات راهبردی؛

۲۳. ویسی، هادی (۱۳۸۸)، جهانی شدن و نفوذ مرزها در فضای مجازی، فصلنامه رشد آموزش جغرافیا، دوره بیست و چهارم، شماره ۲؛

۲۴. هاتف، مهدی (۱۳۸۸)، چالش‌ها و چشم‌اندازهای امنیت در فضای مجازی، دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس، سال ششم، شماره ۲۲؛

۲۵. هلد، دیوید و مک گرو، آتونی (۱۳۸۲)، جهانی شدن و مخالفان آن، ترجمه مسعود کرباسیان، انتشارات علمی و فرهنگی؛

26. Bell, David and Kennedy, Barbara. M (eds) (2000) *The Cyber Cultures, reader*, London, Rutledge;

27. Dikshit, R (1995) *Political Geography*, New Delhi, Tata Mc Grow – Hill.

28. Glick, Schiller (1995) *From Immigration to Transmigration*, *Anthropological quarterly*, Vol 68, No 1;

29. Held, D, (1999) *Global Transformation: Politics, Economics and Culture*, Cambridge: Polity Press;

30. <http://forum.omegapars.com>

31. <http://www.tct.ir/payam/fa>

32. <http://fa.wikipedia.org>

33. <http://farinsoft.com/article/article-print-3254.html>

34. <http://novinbank.blogfa.com/post-40.aspx>

35. <http://www.itiran.com/?type=article>

36. <http://www.internetworldstats.com/top20.htm>

37. Kizza, Joseph Migga (1998) *Ethical and social issues in the information age*, New York, speinger- Verlag;

38. McGrew (2000) *A Global Society*. In hall, Held and Mc Grew (eds) *Modernity And its Future*. Morley, D and K. Robins (1996) *Space of*

- Identity, London: Rutledge;**
- 39. Tuathail, G (1996) At the End of Geopolitics? Reflections on A Plural Problematic Century End, www.toal.net/publication;**
- 40. Ohmae, K (1995) The End of the Nation State, Harper Collins, London;**
- 41. Whittle, David. B (1997) Cyberspace: The human dimension, New York, W.H. Freeman And Company.**

Archive of SID